

Lluís Solé Sabarís i la Societat Catalana de Geografia

Josep IGLÉSIES*

Amb l'assistència a un curset de geografia que els professors Pau Vila i J. Marcet van organitzar al Centre Excursionista de Catalunya, vàrem iniciar l'any 1927 la relació amb Lluís Solé Sabarís. Feia un any que Vila havia publicat la seva monografia geogràfica dedicada a la comarca de la Cerdanya, la qual produí un veritable impacte en l'ambient cultural català i creà un clima de curiositat referent als moderns estudis geogràfics. Llavors Solé Sabarís tenia 19 anys i era un simple estudiant de la Facultat de Ciències de la Universitat. Havia de tardar encara un parell d'anys a publicar el seu primer treball sobre les terrasses del Segre a les immediacions de Lleida. Mostrava una personalitat molt desperta dins una aparença física aminorada. Havia obtingut una beca de la Reial Acadèmia de Ciències i una altra de l'Institut Geològic Provincial. Pau Vila el distingia i Solé, ja vell, ens havia dit diverses vegades que era d'ell, de qui havia après el que sabia de geografia humana.

Les classes del Centre Excursionista no acullien més enllà d'una dotzena d'assistents. Eren destinades a proporcionar uns coneixements elementals als excursionistes, i Pau Vila, seguint el seu mètode pedagògic habitual, aprofitava qualsevol avinentesa per fer exposar temes als propis alumnes, transformant-se ell aparentment en senzill oient. Així, Solé i jo fórem impulsats a fer exposicions sobre punts concrets de les comarques d'on érem originaris. Aquelles classes es desenrotllaven amb un esperit de singular companyonia, gairebé familiar. Constituïren una llavor que ens sembla que no fructificà fins vuit anys més tard, el 1935, en constituir-se la Societat Catalana de Geografia, com a filial de l'Institut d'Estudis Catalans.

Aquests darrers temps, Solé tenia 27 anys, era ajudant de la càtedra de Geologia de la Facultat de Ciències i preparava el doctorat. Exercia, així mateix, amb gran dedicació,

* Aquest article fou publicat al número 4 de «Treballs de la Societat Catalana de Geografia» d'homenatge a la memòria del Dr. Lluís Solé i Sabarís.

les classes de geografia de l'Institut-Escola, situat al Parc de la Ciutadella, el qual era dirigit pel Dr. Estalella. D'aquest últim s'encomanà el seu gran sentit d'humanitat pedagògica. Havia publicat diversos treballs a l'Institut Geològic, al Butlletí de la Institució Catalana d'Història Natural, al de la Reial Societat Espanyola d'Història Natural, al del Centre Excursionista de Catalunya, i treballava en la *Introducció a la Geologia* de l'Editorial Apolo. A la Societat Catalana de Geografia fou designat comptador de la primera Junta Directiva.

L'entitat no sorgia encarada als elements universitaris. Precisament l'únic de la Junta de Govern que ho era, s'esqueia ésser en Solé. La Universitat tenia aleshores molt mala premsa en geografia. Corrien les més divertides anècdotes sobre la càtedra on es pretenia ensenyar-la, i sobre el seu titular, mentre l'obra de Pau Vila i unes conferències de Blanchard havien congriat entre els excursionistes selectes un autèntic interès per la nova visió d'una disciplina que s'agermanava amb les afeccions dels empassacamins que, des de l'any 1876 —data de la fundació de l'Associació Catalanista d'Excursions Científiques—, s'havien sentit seduïts per l'estudi de les coses de la nostra terra. Altrament, a la Universitat es feien estudis generals i d'Espanya, en els quals no entrava res o gairebé res sobre el nostre país, i la nova entitat sorgia primordialment cara a les particularitats de Catalunya. És significatiu que, de la trentena de signatures que conté la crida per constituir la Societat Catalana de Geografia, a part del propi Solé i el Dr. Fontserè, solament són quatre geògrafs els avalants que tenien plena significació universitària. Altrament, la convocatòria afirma ben clar que «la geografia entre els catalans, si es deixen de banda els estudis neta-ment geològics, no havia estat durant molt temps altra cosa que una compilació de l'excursionisme».

Hem indicat que la Societat Catalana de Geografia sorgia al marge dels estudis universitaris. Però, essent el seu fundador el Dr. Eduard Fontserè i exercint-hi de Delegat de l'Institut d'Estudis Catalans, la nostra afirmació té un sentit relatiu, puix com a universitari nat, no se li escapava que únicament es podia donar a la geografia la «categoria que arreu del món li era reconeguda» si entrava als ensenyaments superiors. El Dr. Fontserè elaborà un projecte per establir a la Universitat uns estudis d'aquesta matèria a base de no crear noves càtedres a la institució. Féu una tria d'assignatures, unes de la Facultat de Ciències i unes altres de la de Lletres, i amb elles componia una llicenciatura mixta de geografia. En nom de la Societat Catalana de Geografia, el projecte fou ofert a Marcel·lí Domingo, que aleshores era Ministre d'Instrucció Pública, però no interessà la superioritat acadèmica, i la Universitat continuà encara amb l'absència d'una visió moderna dels estudis geogràfics.

En aquest període, Lluís Solé Sabarís donà a la nostra Societat una conferència sobre la desviació o no desviació del riu Ter, tema que Marcel Chevalier, resident aleshores a Barcelona, havia posat damunt la taula. Precisament s'havia pensat fer intervenir a Chevalier en el projecte en curs de l'excursió a Catalunya dels membres de l'Institut de Geografia de la Universitat de París. Però calgué prescindir-ne a indicació dels darrers que l'acusaven d'haver col·laborat amb els alemanys quan la guerra de 1914. Al seu torn, Chevalier amb gran indignació, acusava de feixistes els seus compatriotes que li havien posat el veto.

La guerra civil de 1936 tallà en rodó els preparatius de l'excursió indicada, els quals

estaven molt avançats. Hi havia projectat meticulosament l'itinerari, s'havia obtingut de la Generalitat el seu patronatge i que la subvencionés generosament. Un dels propòsits era editar, en català i francès, uns fascicles dedicats a cadascun dels llocs a visitar, i s'havia fet l'encàrrec a cada autor escollit. A Solé Sabarís se li assignaren els quaderns dedicats a les Guillerries i a Lleida. El president de l'Institut de Geografia de França s'esqueia ésser Emmanuel de Martonne, que era un dels ídols dels afeccionats catalans a la geografia. A l'arxiu de la nostra entitat hi ha, o almenys hi havia, la correspondència autògrafa de l'admirat autor del *Traité de Géographie physique*, provocada per la dita excursió.

En el curs de la contesa bèl·lica, Lluís Solé, mercès a la influència del Dr. Fontserè, es trobà assignat a l'equip meteorològic militar, que li evità haver d'anar al front. En acabar-se la guerra tingué problemes de convalidació d'estudis, sobretot dels del doctorat. Primer s'incorporà a l'Institut Milà i Fontanals, i, després, obtingué, per oposició, una càtedra a la Universitat de Granada, on desenvolupà una fructuosa activitat, i inicià la seva col·laboració amb el Consejo Superior de Investigaciones Científicas, creat per la nova modalitat estatal. A Granada, Solé realitzà una gran tasca i amplia la seva relació internacional, particularment amb Paul Fallot.

L'any 1947, la Societat Catalana de Geografia reprenia la seva vida. Ara, però, en la clandestinitat. Aleshores Solé havia aconseguit el seu trasllat a la Universitat de Barcelona, on dirigia el Laboratori Geològic, que ocupava el pavelló del jardí de la Universitat de la banda del carrer d'Aribau. Allí formà un rengle de professors que avui ocupen els primers llocs en els nostres estudis geològics i geogràfics. No va negar mai la seva col·laboració a la Societat Catalana de Geografia en aquell període climatèric, i prengué part en moltes de les seves reunions mensuals. Hi féu conferències sobre l'evolució del relleu a Catalunya i Andorra (1949), cosmografia del Camp de Tarragona (1955), el glaciariisme del Pirineu Català (1956), el seminari de geologia de la Universitat (1959), el llac de Banyoles (1963), l'estructura geològica de Catalunya i les terres lleidatanes (1966), les regions naturals, econòmiques i geogràfiques aplicades a Catalunya (1967)...

Prengué part també a l'homenatge que es féu al Dr. Fontserè (1970), a la campanya a favor de la catalanitat de Lleida, quan es pretengué separar la seva província de Catalunya i afegir-la a l'Aragó (1967), etc

A partir de 1966 es produeix a la Universitat un gran canvi en relació amb l'ensenyament de la geografia. Sota la direcció del Dr. J. Vilà Valentí, hi sorgeix un departament que li és exclusiu. La influència dels membres d'aquest departament dins la Societat Catalana de Geografia es deixà sentir ben aviat. Els universitaris constituïen majoria en una nova Junta de Govern (1970), que podem qualificar de mixta entre professionals i autodidactes. En ésser aquesta Junta renovada, l'any 1972, fou elegit president el Dr. Lluís Solé Sabarís, el qual tenia 64 anys. El Dr. Solé ocupava aleshores el lloc més alt entre els geòlegs del país. Autor d'obres fonamentals, investit d'honors i representacions, acceptà amb complaença la direcció de l'entitat que havia contribuït a fundar en els seus dies d'estudiant.

Una de les seves iniciatives més significatives dins de l'entitat, fou centrar les comunicacions científiques en grups de temes. Així es realitzà un curs dedicat a les Illes Balears, un altre a l'Atlas Regional de Catalunya, i un tercer als barris barcelonis. Sorgí un semi-

nari monogràfic sobre geografia urbana de Barcelona, pilotat per Pau Vila i Lluís Casasas. Es crearen socis corresponents a l'estranger i es regularitzaren les excursions, entre les quals el propi Solé hi informava damunt del terreny. La Societat Catalana de Geografia entrava en una veritable plenitud d'actuació i eficàcia, sense perdre el seu caràcter divulgador inicial.

L'any 1981, el Dr. Solé Sabarís, per pròpia iniciativa, cedia la presidència de la Societat al vice-president Dr. Salvador Llobet, però això no representava cap apartament i, a la resta de la seva vida, mantingué sempre una compenetració absoluta amb l'entitat.